

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1545. Soc. 6

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Ea fruebatur libertate, qua juvenus secularis, ita quidem ut solus quisque nec petita etiam facultate, domo prodire in publicum posset, quod liberet, ad quaque pietatis opera, quae Spiritus Domini dictabat. Invitabant omne genus hominum sine discrimine personarum sexus utriusque, tum ut bonos in virtutis studio stabilirent, tum ut impios a malo arcerent. Erant illi quidem invisit, & exosi omnibus, Ecclesiasticis, & Saecularibus, Monachis, & Sanctimonialibus, & quisque illos livido intuebatur oculo, quisque eorum dicta, factave curioso obtutu observabat, omnes ferè gressus eorum dinumerabant, pedumque dimensurabant vestigia: nunquam tamen ab ullo hominum, etsi plurimi sint oculati censores, & ad judicandum prompti, & ad detrahendum propensi, illorum vitam, morèsque carpi audivi, vel reprehendi, ita ut nec labem vitii, nec umbram mali in eisdem fuerit observare. Nonnulli id solum cavillabantur, quod nimium severè carnem suam excruciant, nimium honorem suum, suorumque, ac famam, & nominis existimationem prodigunt: alii, quod nimium vilibus uterentur indumentis: officia quaelibet quantumvis abjecta, & humilia domi, forisq; obirent; mundi vanitatem, vitae breviteratem continuo die, ac nocte declamarent. Quae tamen profectò, si aequa trutinà ponderentur, non vituperio, sed laude potius digna sunt, & commendatione. Hoc testimonium publicum dare volumus, & debuimus primò ad majorem DEI, & D. N. JESU Christi gloriam, cujus nomine haec Societas gloriatur. Quae omnino in se verum esse ostendit, quod refertur in Glossa cap. *Nisi cum pridem.*

Tu spiras, ubi vis; tu munera dividis, ut vis.

Scis, cui das, quod vis, quantum vis; tempore quovis.

Secundò, ut intelligant, & sciant, inter cuncta alia ejusdem Societatis Collegia, quae mirà celeritate per totum orbem Christianum sunt excitata, quanto miraculo florere ceperit primum omnium Collegium Conimbricense, quoniam magnificētissima Lusitanorum Regum aula, nunc florentissima Academia. Postremo, ut meminerint, quantum satagere debeant, ut semper bonum nomen & famam in angustiis illis natalibus & initiis acquisitum indes magis, ac magis augeant, curentque diligenter, ut finis principio respondeat. Haecenus Doctoris clarissimi laudabile de rebus nostris testimonium.

16. Sacra divi Brunonis familia singularem suam erga nostrum odinem benevolentiam testatam fecit datis ex Generali Ordinis Conventu ad Ignatium litteris, quibus minimae Societati nostrae totius Sanctissimi illius Ordinis merita peculiari quadam ratione. Videbatur id meritis fuisse singularis ille affectus, ac veneratio, qua Ignatius una cum omnibus filiis suis ubique terrarum sanctissimam illam familiam prosequatur. Quam mutuam piorum operum participationem inter hanc, multasque alias familias sacras Societas universa in quinta Congregatione Generali Decreto 26. constabilitam voluit.

Participatio operum cum Carthusianis.

Annus 1545. Soc. 6.

I.

Petrus Faber haecenus magno nostrorum, & externorum commodo Conimbricæ commoratus, Eboram revertitur, acturus cum Rege de sua perfectione. Sacras reliquias, quas è Germania secum attulerat, duo videlicet Virginum & Martyrum è divae Ursulae Societate Crania, donavit Regibus. Ipse Faber in ara Sacelli aulici reponere est jussus. Alia verò similia sacra Lipsana Socii Conimbricensibus per Stradam submitit, illisque annum earundem cultum commendavit. Fideliter id praestitere Conimbricenses, sacris his pignoribus mirifice recreati, atque ut tunc dies Virginibus iis sacra concione, jubilatione, & diversi generis poematis celebrari ceperat, ita in praesentem usque diem peculiaribus pietatis officiis Sacras easdem Virgines prosequuntur.

Cultus undecim millium Virginum.

2. Non exiguum expertus est Faber difficultatem, ut obtineret à Rege veniam, in Castellam discedendi. Patet id ex litteris Eborae datis mense Martio;

Faber cum Araozio Valisoleto proficiscitur.

B 3

Martio: *Hactenus*, inquit, *ad vos nequiri scribere aliquid certi de mea profectio-
ne. Rex post adventum meum in hanc curiam mihi facultatem concessit sed paulo
post eam negavit. Verum ex DEI voluntate tandem intelligo, superavi difficul-
tatibus, obtinuisse, quod erat majus Numinis obsequium, ut in Castellam me con-
feram.* Itaque Faber cum Araozio litteris commendatitiis Regis ad Philippum
generum, & Mariam filiam comitatus die 4. Martii Eborâ recedens Vallisole-
tum pervenit 18. ejusdem mensis. Benevolè ubique à Proceribus regni est
exceptus. Magna hic erat exultatio populi, dum sub initium Julii Maria enixa
est Carolum tot regnorum hæredem. Sed breve fuit gaudium: mors inopi-
nata Mariæ Principis ex partu secuta tantum Philippo marorem attulit, ut Val-
lisoletum tanquam infelix solum averfatus, aulam regiam transtulerit Madritum.
Perdidit in ea Principe magnum præsidium nostra Societas: per illam enim,
ejusque serenissimum parentem, quod Ignatii jussu jam olim Faber tentaverat
incaffum, facultatem obtinuimus, in omnibus Hispaniæ ditionibus Collegia
erigendi.

Hist. Prov.
Tolet. I. p.
pag. 44.
Col. I.

Scholæ majores in Regis palatio.

Societatem in-
cunt,

Ambrosius
Ferreira.

Opinio de
nostris.

Initia Colle-
gii Gandien-
sis.

Ad Indiam
profecti.

3. Hoc anno Severiores litteræ translatae Conimbricæ ad Regis palati-
um, ubi nunc locum tenent, nostro Collegio viciniore. Hunc in finem Rex
fundator ædes illas, & spatium concessit, quod aulæ Academicæ erigendæ desti-
naverat. Plurimi adolefcentes felici ingenio, aliisque gratiæ, & naturæ doti-
bus præditi Socios auxere. Aprilis die 27. Ludovicus Gonsalvus Camera
Theologus, vir præcipuæ nobilitatis; Emmanuel Sa, grande apud nos scientia-
rum lumen; Gonsalus Fernandus, postea dictus Urbanus. Primum nobis ad-
duxit religiosa comitas, & amana Fabri conversatio; in Fabro enim videbatur
Ludovicus alterum venerari, & admirari Augustinum, ejusque verba veluti ora-
cula excipiebat. Omnes sacris Ignatii exercitiis exculti, missi sunt Valentiam
sub Didaco Mirone tirocinium subituri. Nolo illorum laudi pluribus immo-
rari typis publicis eorum gesta circumferuntur.

4. Heroes istos secuti sunt Emmanuel Moralius, Franciscus Henriquius,
illustres in excolenda Domini vinea apud Indos operarii. Ferdinandus Mascare-
renius. Alphonfus Barretus, frater Joannis Nunii patriarchæ. Gonsalus Rodericus
vir in rebus Indicis nominatus. Henricus Henricus Villavissofanus,
Secundus in ora Piscaria post Xaverium Apostolus. Vincentius Rodericus, &
Joannes Aspilueta, ambo apud Brasiliæ fidei propagatores egregii. Michaël
Souza, æquè sanguine, ac virtutibus illustris. His adnumerandus venit Emma-
nuel Lopius Portuensis scholasticus Theologus, præcipuus Collegii ad S. Micha-
elem benefactor: habuit fratrem, nostrum Henricum Henricum, virum doctissi-
mum, & Joannem Lopium, non habitu, sed affectu nostrum.

5. Non tacendus Ambrosius Ferreira, qui, ut ad Societatem aditum
impetraret, non horruit Simonis jussu arduum subire experimentum, nec eru-
buit abjecto pallio per frequentiores urbis vicos, hominis emortui cranium ge-
stare manibus, & stultitiam simulare. Ubique sequebatur verum Christi imita-
torem populi sibilus, risus, & ludibrium: quem tamen Socii, dum Collegii li-
mina gloriosus muudi, sui que victor ingressus est, fraterno complexu exce-
père.

6. Academicos inter seu jocus erat, seu vera vigeat opinio, eam no-
stris precibus inesse virtutem, ac efficaciam, ut quicumque in nostræ Societatis
odium famam arroderet, sine mora mutatus in alium hominem nostræ ac-
cederet Societati. Idcirco nonnullus, Ego, inquit, his non accedam, quòd
hactenus eorum facta non momordi; propterea liber sum ab eorum oratione.

7. Dux Gandienfis Franciscus Borgias anno præsentis fecit initium Col-
legio Gandienfi. Conimbricâ 18. Augusti missus est primus Rector Andreas
Oviedus, & secum adduxit Hermen, & Maximilianum Flandros, ac Fran-
ciscum Onufrium Gallum, Scholarum Magistros.

8. Litteræ Xaverii in omnibus ubique Sociis tantas excitabant flammæ,
ut, si M. Simon morem gereret petentibus, totum Collegium in Indiam na-
vigaret.

vigaret. Tres solum facti sunt voti compotes: Antonius Criminalis, qui primus deinde è nostra Societate Martyr Christi. Nicolaus Lancilotus Italus ex Urbino, qui Apostolicos inter labores animam posuit. Joannes Beroa natus in Gallæcia, qui Molucensium salutem immensis laboribus promovit. Tres hi erant primi ex hoc Collegio Sacerdotes, qui venturis annis viam aliis ad Indos aperuerunt.

9. Conimbræ nostrorum precibus commotus Episcopus Joannes Soarius domum erexit, in quam se colligerent honestæ puellæ, quarum periclitabatur pudicitia. Ibi educabantur ad annos nobiles. Plurimum nos, resque nostras suo fovit, ac protexit patrocinio Soarius, multum nostris detulit consiliis; dum vixit. Societatis homines solebat vocare *Castra DEI*, quod adversus vitia pro DEI gloria semper starent in armis.

10. Indictâ Tridentinâ Synodo, Rex Joannes Eborâ litteras dedit ad Simonem Conimbricæ morantem, in quibus eidem commendabat, inspiceret, & cum viris literatis Collegii perpenderet, si quæ occurrerent, quæ Regis nomine ad corrigendos mores Concilio proponi judicaret. Tanti faciebat sui Collegii sententiam, cum tamen ad id tempus vix primordia superâisset. Insuper quoniam noverat optimè, quanti nostrâ interesset, si sacrosancta Synodus Societatem protegeret: huic igitur Ordinem nostrum verbis amplissimis commendavit, & quam utiles ejus essent cum in Lusitania, tum in India labores, deprædicavit.

11. Volebat autem divina bonitas hanc nimiam Societatem non tam prosperis, quam adversis bene probatam stabilire: ideo permisit, ut ingens nos jactaret procella. Monachus Emmanuelis Godinii frater hanc excitavit; ægrè ferebat ille fratris sui frequens, ac familiare cum nostris commercium; metuebat, ne sub specioso virtutis prætextu malefanz hauriret virus doctrinæ. Implacabilior exarsit, cum Godinium nostrum esse, ac se jamjam in Collegium recepisse intellexit. Non deerant, qui Monachi probarent, & foverent timores. Deplorabant tot adolescentes Regni, & Academiæ florem, falsis, ut agebant, umbris infascinatosis.

12. Pabulum flammæ addidit falsus rumor ille, qui nbi percrebuit, nostris eo tempore, quo Spiritum sanctis Ignatii exercitationibus excolunt, varias obijci visiones, spectra prorsus mirabilia; hinc nostrorum vultus prorsus exhaustos, ac macie confectos dicitabant: nec deerant, qui passim spargerent, nostros succensæ paleæ fumo sibi ejusmodi pallorem asciscere, ut sibi ubique conciliarent opinionem Sanctitatis. Confirmabat sinistram eorum opinionem nonnullorum è nostris per urbem occursum, qui quia sacris meditationibus abrepti per vias urbis incedebant, quasi à sensibus alieni, & amentes credebantur.

13. Igitur ut tantum, quod putabant, malum tempestivè averterent, crimina plurima, seu potiùs criminum figmenta, & accusationis capita calamo mendaci coacervant, chartis mandant, præsertim adversus exercitia, quæ indignis prorsus modis traducunt. Et quoniam Regi, quem sciebant res nostras benigno oculo intueri, libellum tradere non audent, eundem ad Cardinalem Henricum, utpote Inquisitorem Genaralem, aliunde nobis minùs additum deserunt. Qui tamen postquam rem omnem Regi aperuit, addidit, necesse itaque esse, ut, præmissis rite examine, partes sui muneris expleret. Annuit quidem Rex, monuit tamen, ut Cardinalis ageret providè, & circumspicè, ne fortasse Societati infamia sequatur.

14. Ut autem prævisa tela minùs feriant, Simonem protinus Rex facit certiozem. Famæ mendacia risit Simon, ut solet mens recti conscia, actisque Regi gratis pro adedò benevolo in nos affectu; adjecit consultum sibi videri, ut, dum accusationis capita discutuntur, ipse ex suæ Majestatis mandato, carceri inclusus hæreat, ne detur locus fugæ, si criminis vincatur. Mirificè placuit Joanni & intrepida securitas, & imperturbata mentis serenitas, index certus animæ innocentis.

15. Quæstio est commissa Fratri Didaco Mursiæ Academiae Rectori. Nostrum ergo adit Collegium, eos acciri jubet, quos novit parentibus invitatis Societati nomen dedisse. Jurejurando Rodericum Menesium edicere compellit, verane sint, quæ de exercitiis, & visionibus vanis circumferuntur? Quærit, an ipse quoque nonnullas sit expertus? Equidem, respondet, mi Domine, ego mira conspexi. Existimavit Rector prædam jam esse in falsibus; urget, rem omnem edisserat. Tunc ille: hæcenus, mi Domine, tam cæcus vixeram, ut me non viderim; in hujusmodi sanctissimis exercitiis me novi, me vidi: & hæc sunt visiones, hæc spectacula, quæ se nobis objiciunt in sacro hoc recessu. Hæsit Rector audito responso adeo modesto, & sapienti. Nec cæterorum discrepabant responsa. Hæc ubi Mursia ad Cardinalem Henricum retulit, qui cœpit paulatim sinistras, quac de nobis conceperat, opiniones ponere, mentemque ita immutare, ut vix fuerit alius, qui Societatem nostram teneriori prosequeretur affectu.

S. Ignatius
primò scribit
Regi Joanni.

16. Necessè videbatur Ignatio, ut cum Simone, cæterisque antiquioribus Patribus de Societatis summa conferret, constitutiones à se concinnatas, priusquam ederet in lucem, traderet inspiciendas, seque à regenda Societate liberaret. Quem in finem Simon Romam erat evocandus. Quoniam autem id sine Regis annutu fieri non posset, idcirco hoc anno vir humillimus, qui modestiæ causâ ad Regem Joannem hæcenus nullam dederat epistolam, silentium rupit, & litteras humanitatis officiis plenas expedit, quibus Regi supplicabat, ut Simonem redire in urbem pateretur. Sed quòd plura in contrarium occurrerent impedimenta, obtinuit nihil.

Mortificatio-
nes publicæ.

17. Cæterum quæ hæcenus domi, hoc anno publicè fuscipiebantur. Varias carnis mortificationes, alii plurima religiosæ demissionis exercitia, mediastinorum vilissima obibant ministeria; alii non tam necessitatis causâ, quàm sui vincendi studio emendicatam per frequentiores etiam urbis plateas ostiatim cophino eleemosynam colligebat, licet Rectori Collegii necessaria vitæ subsidia Senatus offerret. Alii dato campanulâ signo, quantâ poterant, vocis contentione, *Infernus paratus est illis, qui vitam virum in peccato mortali.* Alii præsertim Antonius Gomis, & Strada in vitia publico in foro invehebantur. Nonnulli, & quidem pauci admodum, gloriosa hæc virtutum spectacula probabant; damnare plurimi: imò non deerant, qui & carceres, & Inquisitionis officium Socii comminabantur, si posthac ad populum ejusmodi facerent conciones, utpote quæ non essent dicendæ, nisi in urbe, in qua cives forent similes Ninivitis. In tanta sermonum varietate, quid sentiret? interrogatus Ludovicus Montoya ex sacra Eremitarum D. Augustini familia, vir certè exquisitæ virtutis, Apostoli verba reposuit: *Spiritalis homo omnia judicat, ipse à nemine judicatur.* Quibus significabat, latere in eis, quas mundus reputabat stultitias, sublimiorem, quàm ipsi perciperent, Philosophiam.

18. S. P. Ignatius tamen de his omnibus edoctus in sua ad Socios Conimbricenses epistola: *Nolo, scribit, existimetis mihi displicere vestras mortificationes, has, & alias sanctas stultitias.* Scio ego in usu esse cum fructu viris sanctis: magni certè apud DEUM meriti est, ut quisque se vincat, acquiratque gratiam uberiores, præsertim in principis vitæ sanctioris. Verùm studiorum tempore, atque ii, qui jam habent dominum in amore proprium, ut scripsi, reduci debent ad prudentem mediocritatem: id optimum censeo, si nunquam ab obedientia recedant. Hæcenus sanctus noster Legislator. Annis sequentibus harum mortificationum usus frequens erat in Collegio. Constans liquidem docuit experientia, his multum Evangelicæ perfectionis, & abnegationis studia promoveri; nec oportebat Societatis virtutem, ut solida esset, aliis niti fundamentis.